

موانع کاربست یافته‌های پژوهش‌های تربیتی در سازمان نظام آموزشی از دیدگاه مدیران و معلمان

محمود صفری^۱

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی موانع کاربست یافته‌های پژوهش‌های تربیتی در سازمان نظام آموزشی از دیدگاه مدیران و معلمان آموزش و پرورش منطقه ۱۵ تهران در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ بود. روش پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه‌ی جمع‌آوری اطلاعات از جمله پژوهش‌های توصیفی - پیمایشی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مدیران و معاونان و معلمان منطقه ۱۵ تهران به تعداد ۲۱۹۷ نفر بود. نمونه آماری پژوهش (بر اساس جدول مورگان) ۳۵۶ نفر که شامل ۳۶ نفر مدیر، ۸۰ نفر معاون و ۲۴۰ نفر معلم (۲۱۸ زن و ۱۳۸ مرد) به روش تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها برای سنجش عدم کاربست یافته‌های پژوهشی از پرسشنامه ۴۰ گویه‌ای محقق ساخته مبتنی بر طیف پنج ارزشی لیکرت استفاده گردید. ضریب پایایی این پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ در قسمت مربوط به دبیران ۰/۹۲ و در قسمت مربوط به مدیران و معاونان ۰/۸۶ بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو سطح آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شد که در این میان از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. عمده‌ترین نتایج حاکی از آن است که مولفه‌های تحقیق به ترتیب اقتصادی/مالی، فرهنگی/اجتماعی، ارتباطی/اطلاع رسانی، ساختاری/مدیریتی و انگیزشی/انسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند که در این میان عامل اقتصادی/مالی مهمترین نقش را در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی داراست و عامل انگیزشی/انسانی آخرین (پنجمین) نقش را دارا می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: آموزش و پرورش، کاربست یافته‌های پژوهشی.

پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۴/۹

دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱۰/۸

^۱ - دانشجوی دوره دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات
Mahmood_Safari50@yahoo.com

مقدمه

یکی از پایه‌های اساسی توسعه‌ی اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در هر کشوری پژوهش است و توسعه‌ی پایدار در بلندمدت بدون پژوهش به دشواری قابل تصور است و در کشورهایی که پژوهش به مفهوم واقعی وجود ندارد از توسعه و رشد درون‌زا خبری نیست (وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۰). در واقع پژوهش، اصلی‌ترین نیروی محرکه‌ی یک جامعه در مسیر پیشرفت تلقی می‌شود و از آن به عنوان یکی از شاخصه‌های مهم رشد نام برده می‌شود، همچنین در بعد اقتصادی نیز پژوهش فعالیتی کاملاً ضروری، موجه و دارای بازده مثبت تلقی می‌شود؛ چراکه مبنای نوآوری و زمینه‌ساز تحول و تکامل وسایل و ابزارهای تولید است. در این ارتباط است که جان دیویی بیان می‌کند: دانش مفید است که در عمل به کار آید، بدین ترتیب رابطه‌ی میان پژوهش، دانش، عمل و توسعه را رابطه‌ای تنگاتنگ و ذاتی مطرح می‌کند که ضرورت به کارگیری یافته‌ها از سطح ستاد تا مدرسه می‌تواند سبب حرکت به سوی اصلاحات و تغییرات برای پیشرفت شود (متین، ۱۳۷۹). امروزه مفهوم پژوهش به عاملی اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده است که در شناخت مسائل، حل مسائل، کیفیت بخشی و تعالی هر نهاد و سازمانی، نقشی تعیین کننده ایفا می‌کند. بنابراین برنامه‌ریزی و فعالیت آموزشی باید بر مبنای یافته‌های علمی و پژوهشی متقن، صورت گیرد. در شرایطی که روند تغییرات علمی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی چنان شتابان است که هرگونه اشتباه برنامه‌ریزان و مسئولان در برنامه‌ریزی توجیه ناشدنی است؛ بنابراین جهت جلوگیری از آن، لازم است علاوه بر همگرایی و همفکری بین مسئولان، کارشناسان اجرایی و برنامه‌ریزان آموزشی؛ از یافته‌های پژوهشی نیز بهره گرفته شود. براین اساس، پژوهش، پیشگام و زمینه‌ساز برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌سازی‌های دقیق و هدفمند است. انجام تحقیقات و استفاده از یافته‌های پژوهشی بسان مغزی متفکر و توانمند، مدیریت دانشگاه را در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی یاری می‌رساند. هدف اصلی از انجام تحقیقات در دانشگاه‌ها و صرف بودجه‌های پژوهشی و بکارگیری نیروی انسانی، بهبود کیفیت، کمک به تصمیم‌گیری مناسب، افزایش بهره‌وری و کارآیی سازمانی، اتخاذ راهبردهای مناسب، حل مشکلات و کارآفرینی است (حسن‌زاده، ۱۳۸۲).

مهم‌ترین هدف از انجام تحقیقات کاربردی، استفاده از یافته‌های آنهاست. لذا عدم استفاده از یافته‌های پژوهشی به نوعی به منزله اتلاف منابع صرف شده برای این گونه تحقیقات است. برخی

از یافته‌ها قابلیت کاربرد مستقیم دارند و برخی دیگر را صرفاً می‌توان اشاعه داد و امیدوار بود که موجب افزایش دانش و مهارت و تغییر نگرش مخاطبان و لذا موجب استفاده آنها از یافته‌ها در تصمیم‌های‌شان خواهد شد.

اهمیت تصمیم‌گیری در سازمان به حدی است که سازمان را شبکه‌ای از تصمیم می‌دانند و مدیریت را علم تصمیم‌گیری به شمار می‌آورند. این اهمیت، به خصوص در مورد سازمان‌های آموزشی که با طیف وسیعی از انسان‌ها سروکار دارند و آثار مترتب بر هر تصمیم آنها می‌تواند حتی آینده‌ی جامعه را رقم بزند، به صورتی مضاعف رخ می‌نماید. تصمیم‌گیری مستلزم انتخاب و انتخاب صحیح در گرو داشتن اطلاعات لازم درباره‌ی همه‌ی گزینه‌های موردنظر است. یافته‌های پژوهشی یکی از مهم‌ترین منابع اطلاعات به شمار می‌رود؛ اما عدم استفاده از نتایج تحقیقات در تصمیم‌گیری‌ها منجر به اتخاذ تصمیم به صورت آزمایش و خطا می‌شود که می‌تواند آثار مخرب و گاه جبران‌ناپذیری به بار آورد. از سوی دیگر، عدم بکارگیری یافته‌های پژوهشی علاوه بر این که به منزله‌ی اتلاف منابع مالی و انسانی صرف شده برای انجام آنهاست، می‌تواند موجب ایجاد آثار سوء در ذهنیت دستگاه‌ها و مسؤولان امور مالی نسبت به سودمندی سرمایه‌گذاری‌های به عمل آمده در زمینه‌ی پژوهش شود و همچنین موجبات خدشه‌دار شدن انگیزه‌ی پژوهشگران برای ادامه‌ی تلاش در این زمینه را فراهم سازد (تعلیم و تربیت آموزش و پرورش شماره ۵۳ ص: ۶۶).

بشر نیازها و ضرورت‌های گوناگون و متنوعی دارد که بدون تردید رفع آنها تنها در سایه پژوهش میسر است، اما به‌رغم اهمیت این نقش، جایگاه بررسی عوامل تاریخی در وضعیت موجود کشورمان حاکی از عدم رشد فعالیت‌های پژوهشی در نظام آموزشی کشور است. عدم توجه به امر پژوهش در نظام آموزشی زیان‌های جبران‌ناپذیری را برای جامعه به دنبال خواهد داشت. بدان امید که توجه به پژوهش در نظام آموزشی روز به روز رشد بیشتری داشته باشد.

در آستانه ورود به هزاره سوم، آموزش و پرورش مانند سایر نهادهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی برای مقابله خردمندانه با چالش‌ها و نیازها، به استقبال نوعی تجدید حیات و تغییرات گسترده و متنوع در اهداف، وظایف و کارکردها رفته است. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های این تغییر در سطح جهانی، تجدیدنظر در برنامه‌ریزی آموزش و پرورش متناسب با فرهنگ و جامعه و

نیازهای جدید اجتماع است و این امر میسر نمی‌شود مگر با انجام پژوهش، تحقیقات و مدیریت پژوهشی کارآمد (حسن‌زاده، ۱۳۸۲).

نهادهای آموزشی و پژوهشی، دانشگاه‌ها و مراکز علمی به عنوان یک نظام پویا، هوشمند و هدفمند در تولید و توسعه علمی کشور نقش مهمی دارند. بر طبق آمارها، طی سال‌های ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۱ در میان متخصصان جهان در حوزه علوم انسانی، تنها کمتر از ۲۰۰ مقاله علمی-پژوهشی از متخصصان ایرانی در مجلات ISI چاپ شده است. طبق گزارش‌های ارائه شده در مورد وضعیت تولید علم در جهان، ایران رتبه ۵۱ را از لحاظ میانگین ده ساله تولید علم کسب کرده است. براساس گزارش مؤسسه اطلاعات علمی (ISI) در دهه اخیر (از سال ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۳) از تعداد کل ۳۱۵۰ مقاله منتشر شده توسط استادان و محققان دانشگاه‌های کشور در مجلات مذکور، فقط نیم درصد در حوزه علوم انسانی است. دستیابی به اهداف اصلی انجام پژوهش‌ها در دانشگاه‌ها جز از طریق انجام پژوهش‌های دقیق و علمی و کاربست یافته‌های تحقیقات عملی نمی‌شود (همان منبع).

آموزش و پرورش از جمله سازمان‌هایی است که در همه‌ی جوامع از حساسیتی خاص برخوردار است. این حساسیت بیشتر به آن دلیل است که عملیات داخلی آن در معرض دید همگان و مورد قضاوت عام قرار می‌گیرد. لذا مدرسه به عنوان یک نظام اجتماعی حساس و مهم از جایگاه خاصی در جامعه برخوردار است. جامعه به نظام آموزشی؛ نیروی انسانی، امکانات و سرمایه می‌دهد و در مقابل انتظار دارد که نظام آموزشی نیازهای جامعه را برآورده سازد و کودکان را مطابق الگوهای مطلوب جامعه پرورش دهد. پاسخگویی به نیازها و انتظارات جامعه مستلزم تحقق هدف‌های آموزشی است که مبین آرمان‌های آن جامعه می‌باشند و تحقق هدف‌های آموزشی نیز مستلزم اثربخشی سازمان است (علاقه بند، ۱۳۷۶). بی‌تردید یکی از هدف‌های آموزشی نیز پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد. و یکی از دغدغه‌های مسئولین آموزش و پرورش نیز بهبود عملکرد سازمان‌های آموزشی می‌باشد، برای این منظور اقدام به طراحی و برنامه ریزی می‌کنند و مکانیزم‌های گوناگونی را برای رسیدن به مقصود خود به خدمت می‌گیرند (نامی، ۱۳۷۷).

چرا مدیران در تصمیم‌گیری‌های خود چنان‌که باید از یافته‌های پژوهشی استفاده نمی‌کنند؟ این پرسش خاستگاه انجام پژوهش حاضر است. درک اهمیت این پرسش بستگی به درک حساسیت

تصمیم‌گیری در سازمان دارد. این حساسیت به قدری است که صاحب‌نظران مدیریت گاه تصمیم‌گیری را «معادل مدیریت»، گاه «عصاره‌ی مدیریت» و گاه نیز «قلب سازمان» می‌دانند. بنابراین، چنین حساسیت و اهمیتی اتخاذ تصمیم بدون داشتن اطلاعات کافی درباره‌ی شقوق مختلف آن را غیرعقلایی می‌سازد؛ زیرا این امر نه تنها کارآیی و اثربخشی سازمان را کاهش می‌دهد، بلکه حیات و بقای آن را با خطر مواجه می‌سازد (همان). ضرورت کاربرد یافته‌های پژوهشی در تصمیم‌گیری‌ها، از چشم‌اندازهای مختلفی می‌تواند نگریسته شود. سودآوری اقتصادی حاصل از صحت و دقت تصمیم‌های گرفته شده یکی از این چشم‌اندازهاست. مطالعه‌های انجام شده در زمینه‌ی بهره‌وری سرمایه‌گذاری تحقیقاتی حاکی از آن است که در ازای هر مبلغی که صرف پژوهش می‌شود، حداقل ۵ تا ۱۰ برابر درآمد آن عاید جامعه می‌شود. بنابراین، اصل هزینه و فایده توجیه‌کننده‌ی بخش عمده‌ی ضرورت این امر است. در عین حال، چشم‌اندازهای دیگری همچون تأثیر کاربرد یافته‌های پژوهشی در ایجاد انگیزه در پژوهشگران جهت تداوم کوشش‌های خود و ایجاد تغییر در نگرش سیاست‌گذاران نسبت به سرمایه‌گذاری پژوهشی و مصرفی تلقی نکردن آن، مطرح است.

مطالعه‌های تطبیقی بیانگر وجود رابطه‌ی میان درک اهمیت پژوهش و توسعه‌ی جوامع است. کشورهای توسعه‌یافته، توسعه‌ی خود را بیش از هر چیز مدیون تعمیق، گسترش و بالندگی پژوهش می‌دانند. شاهد آن، اهتمام این کشورها در سرمایه‌گذاری‌های پژوهشی، استفاده از یافته‌های پژوهشی و شناسایی موانع این امر و مرتفع کردن آنهاست. این‌گونه کشورها نه تنها سرمایه‌گذاری‌های کلانی برای انجام پژوهش صورت داده‌اند که نمونه‌ی آن سرمایه‌گذاری یک کشور جهت اجرای یک طرح پژوهشی با اعتباری معادل کل درآمد نفتی کشور ما در یک سال است، بلکه با ایجاد سازوکار مناسب، تصمیم‌های خود را متکی بر یافته‌های پژوهشی کرده و بدین وسیله موفقیت برنامه‌ها را در دهه‌ی اخیر افزایش داده‌اند. با این حال، این کشورها از بررسی موانع این امر نیز بازمانده و با انجام پژوهش‌ها و تشکیل نشست‌های محلی و منطقه‌ای در صدد شناسایی و رفع موانع برآمده‌اند (همان). در کشور ما نیز پس از تشکیل سازمان‌های رسمی تحقیقاتی در آموزش و پرورش و گذشت حدود یک دهه از فعالیت‌های پژوهشی، انتظار می‌رفت که نتایج این تحقیقات، پی‌ساخت تصمیم‌های آموزشی قرار گیرد. اما شواهد موجود، از جمله اظهارنظرهای کارشناسی و نتایج یک تحقیق انجام شده در این زمینه، دال بر عدم استفاده

از نتایج تحقیقات و داشتن دید تشریفاتی و زینتی نسبت به سازوکار پژوهشی است. از این رو لازم دیده شد که جوانب این امر، در قالب یک طرح پژوهشی مورد بررسی قرار گیرد. استفاده نکردن از یافته‌های پژوهشی دلایل متعددی می‌تواند داشته باشد که تولید پژوهش تا نشر و مصرف آن را دربر می‌گیرد. اما در این تحقیق، بیش‌ترین تأکید روی بررسی علت‌هایی بوده است که در جایگاه مصرف یافته‌ها دخیل بوده‌اند. توجه این امر آن است که هر ساله بخشی از بودجه‌ی آموزشی کشور صرف اجرای پژوهش‌های اولویت‌دار می‌شود که اگرچه همه‌ی آنها، دست کم بخشی از آنها در راستای نیازهای آموزشی کشور قرار دارد. از سوی دیگر، بسیاری اوقات با مقداری جست‌وجو می‌توان به پژوهش‌های مناسب انجام شده در سایر کشورها دست یافت. بنابراین، اگر ملاحظه می‌شود که هنوز تصمیم‌گیری‌ها به قدر کفایت متکی بر یافته‌های پژوهشی نیست، باید به دنبال شناخت عوامل دخیل در این امر، به‌ویژه در جایگاه مصرف یافته‌های پژوهشی بود.

در این راستا، بررسی قضاوت تصمیم‌گیران به‌عنوان مصرف‌کنندگان پژوهش و مدیران و معلمان آموزش و پرورش به‌عنوان تولیدکنندگان پژوهش در مورد موانع کاربرد یافته‌های پژوهشی می‌تواند راه‌گشا باشد؛ زیرا اندیشیدن راه کار مناسب برای مواجهه با این موانع در درجه‌ی اول در گرو شناسایی آنهاست. به هر حال، اگر قرار است هر تصمیم‌گیری متکی بر یافته‌های پژوهشی باشد، لازم است تصمیم‌گیری درباره‌ی چگونگی واداشتن تصمیم‌گیران به استفاده از یافته‌های پژوهشی نیز بر یافته‌های پژوهشی استوار باشد. بنابراین، لازم است عواملی که مانع کاربست یافته‌های پژوهشی در آموزش و پرورش می‌شود مورد بررسی قرار گیرد تا با شناخت موانع موجود، تصمیم‌های لازم در زمینه‌ی فراهم کردن تسهیلات مورد نیاز برای کاربست یافته‌های پژوهشی اتخاذ گردد.

پژوهش‌های بنیادی و پژوهش‌های کاربردی: پژوهش‌های بنیادی یافته‌های اساسی و زیربنایی علم را تدارک می‌بیند و پایه فعالیت انسان را تشکیل می‌دهد و هدف عمده آنها کشف مجهولات یا روابط بین امور و افزایش دانش بشر است. در نتیجه، پژوهشگر بنیادی به کشف روابط میان پدیده‌ها، تدوین و وضع قوانین و نظریه‌های علمی، بررسی و تجدید نظر در آنها می‌پردازد. اما پژوهش‌های کاربردی در مقایسه با پژوهش‌های بنیادی که یافته‌های زیربنایی علم را تدارک می‌بیند، به دنبال فراهم آوردن نتایج عملی و قابل استفاده است و هدف اصلی آنها

پیدا کردن راه‌حل برای مشکلات زندگی و یافتن زمینه‌هایی است که نتایج پژوهش‌های بنیادی را مورد استفاده قرار دهد (سیف، ۱۳۸۴). با توجه به ماهیت پژوهش‌های کاربردی و پژوهش‌های بنیادی می‌توان بیان نمود که کاربردی بودن و بکارگیری نتایج تحقیقات در درجه اول مربوط به پژوهش‌های کاربردی است؛ چراکه این نوع از تحقیقات را تحقیقات تصمیم‌گرا نیز نامیده‌اند. این تحقیقات اساساً برای اتخاذ تصمیمی خاص و پاسخگویی به سؤال یا سؤالات مشخصی که در برابر تصمیم‌گیرندگان قرار دارد، اجرا می‌شوند. در صورتی که تحقیقات بنیادی، نتیجه‌گرا هستند؛ یعنی توسعه روند افق دانش و معرفت در همان حوزه خاصی که تحقیق در آن صورت می‌گیرد، عمده‌ترین موانع پژوهش و استفاده از یافته‌ها تأکید بی‌جا و بی‌مورد بر پژوهش‌های کاربردی و غفلت از پژوهش‌های بنیادی است و اگر پژوهش‌های بنیادی و کاربردی به موازات یکدیگر حرکت نکنند ما در زمینه تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر یافته‌های پژوهشی، دچار وقفه خواهیم شد، به عنوان مثال؛ تحقیقات متعدد و پراکنده‌ای مانند رساله‌های فوق لیسانس و دکتری در مؤسسات و وزارتخانه‌ها وجود دارد که به دلیل عدم داشتن پشتوانه نظری علمی مستند، ضریب اطمینان نتایج آنها کاهش یافته و در حوزه‌های عملی و واقعی از آنها استفاده نمی‌شود (سیف، ۱۳۸۰؛ به نقل از زمانی منش، ۱۳۹۰).

پژوهش در آموزش و پرورش: اساساً آموزش و پرورش جزء حوزه‌های دیربازده تلقی می‌شود و بازده این نظام اگر نه در تمامی موارد، بلکه در اکثر موارد به گونه‌ای است که ثمردهی فعالیت‌ها را در کوتاه‌مدت نمی‌توان انتظار داشت. در نظامی که از چنین ماهیتی برخوردار است، ممکن است تصور گردد که پژوهش و بنیان کردن تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها بر اساس آن، منجر به تأخیر افتادن هرچه بیشتر عمل و اقدام است. با این حال از پژوهش در آموزش و پرورش تعاریف متعددی به عمل آمده است، ولی بطور کلی پژوهش در آموزش و پرورش فرایندی است که می‌کوشد با تولید دانش و اطلاعات مورد نیاز برای تصمیم‌گیران آموزشی در سطوح مختلف، فرایند تدریس-یادگیری را تسهیل بخشد و به این ترتیب دسترسی به اهداف تعلیم و تربیت را ممکن سازد. شالوده مطالعه و پرورش در مسائل تعلیم و تربیت به عنوان یک حوزه نظام یافته و حاصل تجربه و عمل، از اواخر قرن نوزدهم پی‌ریزی شد و از آغاز قرن بیستم مطالعات مربوط به تعلیم و تربیت آمریکا و اروپا با سرعت، تکامل یا گسترش یافته است و صاحب‌نظران این حوزه، مسائل از جمله برنامه‌های درسی، مسائل مربوط به مدیریت و

اداره آموزشگاه‌ها، بررسی و عوامل شکست تحصیلی، ساخت و استانداردهای آزمون‌های تحصیلی و روانی را مورد توجه قرار دادند و با وقوع دو جنگ در اروپا و حدوث نابسامانی‌های فراوان، رکود چشمگیری در وضع کشورهای درگیر ایجاد شد. و به تبع چنین وضعی تحقیقات آموزشی نیز که به طور عمده توسط دانشگاه‌ها و پژوهشگران علاقه‌مند دنبال می‌شود، دچار وقفه گردید، باین حال پس از جنگ دوم جهانی و برقراری آرامش در دنیا و به دنبال آن پیدایش کشورهای تازه استقلال یافته، کشورهای مختلف به منظور جبران نارسایی‌های آموزشی و سازماندهی نظام‌های تعلیم و تربیت جدید را وجهه همت خود قرار دادند. در این رهگذر؛ نخست کشورهای غربی و سپس کشورهای در حال توسعه، توجه خاصی به تحقیقات آموزشی مبذول داشتند، به این معنی که در وزارتخانه‌ها، مراکز تحقیقاتی گوناگونی بنا نهادند و در نهادینه کردن پژوهش‌های آموزشی که تا قبل از آن جنبه‌های فردی داشت و یا در انحصار دانشگاه‌ها بود کوشیدند، به این ترتیب پژوهش آموزشی در مسیر بازسازی نظام‌های آموزشی قرار گرفت (ساکي، ۱۳۸۵). با این حال توجه به موضوع پژوهش در آموزش و پرورش ایران به صورت چشمگیر به طور هم زمان با تاسیس شورای تحقیقات در سال ۱۳۶۸ است که با تصمیمات آن در زمانی نسبتاً کوتاه در سطوح مختلف، بخش‌ها و دفاتر متعدد پژوهشی دایر گردید و اکنون برنامه‌های پژوهشی از حوزه‌های ستاد تا سطح مدیریت آموزش و پرورش مناطق و برنامه‌های معلم پژوهنده تا سطح مدرسه و کلاس‌های درس گسترانیده شده است (لطیفی، ۱۳۸۳).

وقتی در ارتباط با کاربری یافته‌های پژوهشی سخن به میان می‌آید، مفهومی که به لحاظ سنتی به ذهن اکثر افراد خطور می‌کند، بسیار محدود بوده و ناظر به استفاده آنی، عاجل، مشهود و محسوس می‌باشد؛ اما مفهوم جدیدی که در اثر تحقیقات این حوزه متولد شده است، این است که در کنار استفاده آنی و محسوس، استفاده بلندمدت و استفاده ضمنی از یافته‌های پژوهشی نیز مطرح است و محققانی که در این زمینه پژوهش می‌کردند، در اثر تعقیب یک یا چند کار پژوهشی در طول زمان، متوجه شدند که یافته‌های یک پروژه یا طرح پژوهشی از زمانی که خاتمه یافته است و در اختیار افراد مربوطه قرار گرفته است، مورد استفاده‌ی آنی آنها در فرایند تصمیم‌گیری نبوده است؛ اما در این مدت این یافته‌ها بر دیدگاه‌ها و ذهنیات مسئولان و تصمیم‌گیرندگان آموزشی و کلیه کسانی که در معرض این اطلاعات قرار گرفته‌اند، تاثیر داشته است

(مهرمحمدی، ۱۳۷۹: ۷۰) در واقع توجه به زمان ارزیابان برنامه‌ها دچار این معضل شده بودند که توصیه‌های آنها هیچ تاثیر مشخص و متمایزی بر تصمیم‌های مربوط به تعیین خط‌مشی به وجود نمی‌آورد. در آن زمان؛ انتظار از ارزیابان برنامه‌ها و پژوهشگران بود که تصمیم‌گیران باید استفاده مستقیمی از نتایج پژوهشی به عمل آوردند و سیاست‌گذاری و تعیین خط‌مشی همیشه باید بر اساس شواهد پژوهشی اتخاذ شود؛ به عبارت دیگر، پژوهشگران انتظار داشتند یافته‌هایشان به‌طور ابزاری به وسیله تصمیم‌گیران مورد استفاده قرارگیرد (کبیری، ۱۳۸۸). کاربست نتایج تحقیقات، خود مستلزم یک سری تمهیدات و فراهم سازی شرایط قبلی است که از جمله این شرایط می‌توان به امکانات، موفقیت‌های آموزشی، هزینه‌ها، توجه به آثار مثبت و جنبه‌های منفی مترتب بر آن و ... اشاره کرد. همچنین مهمترین نکته‌ای که در مفهوم جدید کاربست یافته‌های تحقیقاتی مطرح می‌شود، این است که نباید از تاثیراتی که یافته‌ها در طرز تفکرها، نگرش‌ها و ذهنیات افراد دستگاه‌های اجرایی داشته است، غافل بود و باید ضمن بررسی علل عدم استفاده به موقع از یافته‌ها چه در بعد زمانی محدود و چه بعد زمانی بلند مدت، توجه به ذهنیات و نگرش‌ها در خصوص تحقیقات آموزشی و شناسایی مصرف‌کنندگان واقعی یافته‌های تحقیقات را باید در نظر گرفت. مسئله دیگر در زمینه کاربست یافته‌های پژوهشی این است که نگرش سنتی به استفاده از نتایج تحقیقات آموزشی به صورت فراوان مورد توجه است، به طوری که کاربست به عنوان موضوعی که صرفاً پس از اجرای تحقیق شکل می‌گیرد، شناخته می‌شود، در صورتی که نباید نگرانی‌ها در ارتباط با مسئله کاربست زمانی شروع شود که پژوهش به اتمام رسیده است؛ بلکه باید از بدو شکل‌گیری فکر تحقیق در خصوص موضوع یا سوژه خاص، نگرانی مربوط به کاربست الهام بخش تصمیمات اتخاذ شده باشد (مهرمحمدی، ۱۳۷۶). برای کاربست یافته‌های پژوهشی، تعاریف گوناگونی عرضه شده است، برای مثال از نظر موسسات کانادایی، پژوهش بهداشتی؛ کاربرد پژوهش را شامل «تبادل، ترکیب و کاربرد اخلاقی دانش، در درون نظام پیچیده‌ای از روابط میان پژوهشگران و کاربران» بیان کرده است (جاکوبسن و همکاران، به نقل از کبیری، ۱۳۸۸). با این حال منظور از کاربست و بکارگیری یافته‌های پژوهشی، استفاده عاجل و فوری پس از پایان کار تحقیق نیست، بلکه منظور بهره‌گیری کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت از یافته‌های تحقیقات است (مهر محمدی، ۱۳۸۰) بنابراین مسئله کاربست یافته‌های پژوهشی در تمام کشورها اعم از پیشرفته و در حال توسعه وجود دارد و ارائه

هرگونه راهکارهای مناسب برای افزایش کاربست نتایج یافته‌های پژوهشی در تصمیم‌گیری‌های آموزشی وابسته به میزان آگاهی تصمیم‌گیران از پژوهش‌های انجام شده و نتایج آن دارد و تا زمانی که مسئولان از دستاوردهای تحقیقات در اتخاذ تصمیمات بهره‌نبرند کشور به توسعه پایدار دست نخواهد یافت (سیف الهی، ۱۳۸۱).

عمر کوتاه تحقیقات آموزشی - به گفته‌ی تورستن هوسن حدود بیست و پنج سال ۱۴- گویای عمر کوتاه‌تر تلاش برای کاربرد یافته‌های پژوهشی و کم سابقه بودن کوشش برای شناسایی موانع این کار می‌باشد. پس این مشکل صرفاً مختص کشور ما نیست. اما مطالعات نشان می‌دهد که برخی کشورهای دنیا از این موضوع غافل نمانده و نه تنها با تخصیص بودجه‌های هنگفت امکان استفاده از یافته‌های پژوهشی را فراهم آورده‌اند که در این زمینه می‌توان به سرمایه‌گذاری ۴۵۰ میلیون دلاری آمریکا در عرض تنها دو سال (۱۹۸۹-۱۹۹۰) برای تصمیم‌گیری در مورد اصلاح شیوه‌ی تدریس فیزیک و ریاضیات و اقدام ژاپن جهت انجام تحقیقات طولانی (۱۹۸۹-۱۹۹۱) برای تصمیم‌گیری در مورد اصلاحات آموزشی اشاره کرد، بلکه به بررسی موانع کاربرد یافته‌ها نیز اهتمام ورزیده‌اند که به‌عنوان شاهد می‌توان از برگزاری یک دوره‌ی آموزشی توسط اینوتک^۱ (سال ۱۹۸۴) یاد کرد.

شرکت‌کنندگان در این دوره که شامل مدیران سطوح عالی و میانی کشورهای آسیای جنوب شرقی بودند، با وجود اعتقاد به مشکل بودن اندازه‌گیری نسبت بازدهی سرمایه‌گذاری‌های پژوهشی اذعان کرده‌اند تغییرات مهمی که براساس یافته‌های پژوهشی صورت گرفته باشند، بسیار محدود هستند و در واقع، به نسبت هزینه، بازدهی بسیار پایین بوده است. با این حال، با توجه به آگاهی نسبت به عواقب وخیم ناشی از کاهش بودجه‌ی پژوهش‌های آموزشی در درازمدت، این کار را به صلاح ندیده و چاره‌ی کار را در معطوف شدن تلاش‌های بیش‌تر به افزایش میزان کاربرد یافته‌های پژوهشی دانسته‌اند. نفوذ چنین نگرشی در میان وزیران آموزش و پرورش کشورهای عضو به حدی بوده است که طی یک نظرخواهی، آنان موضوع کاربست یافته‌های پژوهشی را به عنوان دومین اولویت در میان فهرست اولویت‌های خود تعیین کرده‌اند (همان منبع؛ ص: ۶۹).

^۱ . inotec

از میان مهم‌ترین موانع کاربرد یافته‌های پژوهشی در تصمیم‌گیری‌های آموزشی که از رهگذر تشکیل این دوره شناسایی شده است، می‌توان به نقصان برنامه‌های تربیت معلم و عدم تکافوی فرصت‌های آموزشی پیش از خدمت و حین خدمت برای ایجاد مهارت‌های پژوهشی و تقویت فرهنگ پژوهش‌خواهی، تأخیر در آماده شدن نتایج تحقیقات برای تصمیم‌های در دست اتخاذ، گستردگی بیش از حد نظام‌های آموزشی و کنترل‌های انعطاف‌ناپذیر و ساختار دیوان‌سالارانه‌ی بازدارنده‌ی نوآوری، ناهم‌خوانی زمینه‌های فرهنگی (ارزش‌ها و سنت‌ها با یافته‌های پژوهشی و مقاومت جامعه در برابر تغییر و تمایل آن به حفظ وضع موجود اشاره کرد.

محققان در تلاش دیگری که برای شناسایی عوامل مؤثر در عدم به کارگیری یافته‌های پژوهشی در آمریکا به عمل آورده‌اند، این عوامل را به سه گروه تقسیم کرده‌اند که گروه اول، عوامل مربوط به چگونگی اجرای تحقیق را شامل می‌شود؛ گروه دوم دربرگیرنده‌ی عوامل انسانی است که به ویژگی‌های محقق و استفاده‌کنندگان یافته‌های پژوهشی اشاره دارد و گروه سوم عوامل زمینه‌ای نام دارد که به محدودیت‌های مالی و سایر ملحوظات سازمانی مربوط می‌شود. نتایج دو پژوهش انجام شده در ایران در زمینه‌ی میزان کاربست یافته‌های پژوهشی نیز دال بر وجود مشکلاتی در این خصوص است. به همین سبب، در دو تحقیق مزبور برای فراهم کردن زمینه‌ی کاربست نتایج پژوهش‌ها، به ارائه پیشنهادهایی از قبیل تأسیس مدارس تجربی، افزایش اعتبارات پژوهشی، ایجاد بانک‌های اطلاعات، تربیت محقق و برگزاری دوره‌ها و همایش‌های آموزشی اقدام شده است.

مطالعات و تحقیقات نشان می‌دهند که جایگاه پژوهش در دانشگاه‌ها و آموزش و پرورش چندان روشن نیست. بررسی‌ها حاکی از آن است که موانع و مشکلات فراوانی در انجام پژوهش‌ها و کاربرد یافته‌های پژوهشی وجود دارد.

بنابراین، مهم‌ترین راهکارهایی که می‌توان جهت مقابله با این موانع و مشکلات و تسهیل فعالیت‌های پژوهشی ارائه داد چنین هستند: ارزشیابی میزان اثربخشی و سودمندی نتایج تحقیقات، تقویت و رشد شایستگی‌های علمی محققان، ایجاد نظام اطلاع‌رسانی مناسب، تأسیس بانک اطلاعاتی، اعتلای فرهنگ پژوهش، ایجاد دوره‌های آموزشی، ایجاد کمیته اشاعه و کاربست پژوهشی، تشویق محققان، رشد کیفیت روش‌شناسی پژوهش، مدیریت مناسب پژوهش، تقویت بینش پژوهشی، دسترسی به موقع به نتایج تحقیقات، از بین بردن ساختار خشک اداری و

دیوان‌سالاری اداری، تقویت روحیه واقع‌بینی، برگزاری جلسات هم‌اندیشی، استفاده مناسب از رسانه‌های ارتباط جمعی، فعال کردن مراکز پژوهشی، نیازسنجی و تعیین اولویت‌های پژوهشی و ایجاد ارتباط نزدیک و مستمر بین محققان و مجریان راجفورد و نیکولز^۱، ۱۹۹۶؛ سومر و سومر^۲، ۱۹۹۷؛ بلیک^۳، ۲۰۰۰؛ اولاد، ۲۰۰۲؛ موریسون^۴، ۲۰۰۲؛ کوهن^۵ و همکارانش، ۲۰۰۱؛ حسن زاده، ۱۳۸۰، ۱۳۸۲؛ ساکی، ۱۳۸۲؛ حج فروش، ۱۳۸۲؛ متین، ۱۳۸۲؛ طیبی، ۱۳۸۲؛ ارفعی مقدم، ۱۳۸۱؛ شیرزادی عباسی، ۱۳۸۳ با شفیعی مطهر، ۱۳۸۱ و امام جمعه، ۱۳۸۲.

بدیهی است موانع و مشکلات بسیاری برای انجام پژوهش و کاربرد یافته‌های پژوهشی پژوهشی وجود دارد. این موانع جایگاه پژوهش و پژوهشگری را در آموزش عالی تهدید می‌کند. بررسی ادبیات پژوهشی در این زمینه نشان می‌دهد که فقدان نظام اطلاع‌رسانی، تردید در کیفیت روش تحقیق، وجود استبداد مدیریتی و مدیریت شتابزده، محدودیت‌های مالی، فقدان راهبرد مناسب برای فعالیت‌های پژوهشی، تردید در صلاحیت محققان، دیوان‌سالاری و ساختار خشک اداری، عدم نیازسنجی، نبود فرهنگ پژوهشی، مدیریت پژوهشی نامناسب، نبود نظام ارزشیابی، عدم همخوانی نتایج برخی از پژوهش‌ها با زمینه فرهنگی و اجتماعی و درونی شدن فرهنگ مراجعه به پژوهش در دانشگاه‌ها از جمله این تهدیدها هستند (مک کلینتون^۶، ۱۹۹۷؛ فتحی، ۱۳۸۲، هاپکینز^۷، ۲۰۰۲، و فانک^۸ و همکارانش، ۱۹۹۱، ۱۹۹۵).

لطف آبادی (۱۳۸۲) خاطر نشان می‌کند که در مقایسه جهانی سطح علمی دانشگاه‌ها و رتبه‌بندی آنها از این منظر، در حالی که ۳۵ دانشگاه از ژاپن، ۱۹ دانشگاه از چین، ۷ دانشگاه از کره جنوبی، ۳ دانشگاه از هند و ۲ دانشگاه از سنگاپور در فهرست دانشگاه‌های برتر جهان قرار دارند؛ کشور ما نتوانسته است حتی یک رتبه از ۵۰۰ رتبه دانشگاه‌های برتر جهان را به خود اختصاص دهد.

-
1. Ratchford & Nichols
 2. Sumer
 3. Blake
 4. Morrison
 5. Kuhn
 6. McClinton
 7. Hopkins
 8. Funk

بیانی (۱۳۷۸) معتقد است که کشورهای جهان سوم با وجود دارا بودن استعدادهای اندیشه ساز، از تولید اندیشه و علم بازمانده‌اند. اما علت شکست نظام‌های تربیتی جهان سوم در تولید اندیشه های خلاق؛ شکوفا نشدن استعدادهای پویا و فعال و عدم به کارگیری نیروی اندیشیدن به جای تفکرات ایستا و منجمد و برخی سنت‌های فکری خشک و ساکن است.

درواقع نبود فرهنگ پژوهش، فقدان مدیریت پژوهش، نبود نظام‌های تربیتی درون‌زا و نبود سیاست‌های پژوهش‌گرا از جمله عوامل بازدارنده تولید اندیشه در کشورهای جهان سوم است. امینایی (۱۳۷۵) در تحقیق خود نشان داد که درصد قابل توجهی از استادان رشته‌های علوم انسانی به انجام امور تحقیقاتی گرایش ندارند که عمده‌ترین دلایل آن، وجود مقررات دست و پاگیر مالی، نداشتن امکانات کافی، پایین بودن میزان حق‌التحقیق، عدم تأمین بودجه کافی برای اجرای تحقیقات، فقدان پایگاه‌های تحقیقاتی در کشور و عدم هماهنگی در امتیازدهی میان دو حوزه مسؤلیت‌های اجرایی و کارهای امور تحقیقاتی است.

قنبری و تنکابنی (۱۳۷۳) به این نتیجه دست یافتند که تغییرات مدیریت و اعمال سلیقه‌های شخصی مدیران از جمله مشکلات نظام تحقیقاتی کشور و مؤسسات پژوهشی است.

در کشور ژاپن در بدو استخدام از کارمندان تعهد می‌گیرند که هر ماه با انجام پژوهش‌های کاربردی حداقل یک پیشنهاد عملی در جهت بهبود کار و فعالیت خود به سازمان مربوط ارائه دهند. اگر از میزان ساعات تدریس دبیران کاسته شود و بخشی از آن به صورت موظف به امر پژوهش اختصاص یابد، شاهد نتایج پربار و ارزنده‌ای در نظام آموزش آموزش و پرورش خواهیم بود. تحقیق امینایی نمایان‌گر آن است که عوامل گوناگونی همچون تفاوت فاحش میان حق‌التدریس و حق‌التحقیق (پژوهانه) و موظف نبودن به کارهای پژوهشی موجب عدم گرایش استادان به انجام امور تحقیقاتی می‌شود (امینایی، ۱۳۷۳).

مصطفی معین وزیر سابق وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، آسیب‌پذیری‌های آموزشی - پژوهشی را ناشی از عوامل زیر دانسته‌است: غلبه مشکلات اقتصادی و معیشتی بر اشتغالات علمی و آموزشی، تراکم برنامه‌های آموزشی استادان، کم‌رنگ شدن و بی‌توجهی تحقیقات کاربردی در علوم انسانی و پایه و به روز نشدن آموزش‌های استادان، نهادینه نشدن و عدم رشد متناسب فرهنگ و نظام اطلاع‌رسانی و کم شدن تسهیلات پژوهشی (معین، ۱۳۷۲).

صدری (۱۳۷۳) در تحقیقی معتقد است که در نظام آموزشی فعالیت‌های پژوهشی تحت‌الشعاع فعالیت‌های آموزشی قرار گرفته است و مشکلات تحقیق و پژوهش، کم‌بهادادن به پژوهش، موانع اداری و مالی و منابع اطلاعات و عدم وجود بودجه تحقیقاتی مستقل است.

تصدیقی و تصدیقی (۱۳۸۷) پژوهشی با عنوان "پژوهش در نظام آموزش عالی، چالش‌ها و راهکارها" انجام دادند که نظام آموزش عالی در راه توجه به تحقیق و پژوهش و توسعه در هزاره سوم در اوضاع فعلی با موانع و چالش‌هایی رو به رو است، چالش‌هایی که نظام آموزش عالی را احاطه کرده است و همواره مانعی فرا روی توسعه پایدار است. این چالش‌ها عمدتاً ریشه فرهنگی، تاریخی و سیاسی دارند و در ساختار، قوانین و فرهنگ سازمانی نظام دانشگاهی ریشه دوامده‌اند و یک شبه نمی‌توان آنها را از میان برداشت. این چالش‌ها از قبیل نظام دانشگاهی را احاطه کرده است و همواره مانعی در راه توسعه و تحول اداری است. برای رفع این چالش‌ها و موانع، راهکارهایی ارائه شد که می‌تواند نظام آموزش عالی را برای توجه به تحقیق و پژوهش یاری و سرعت بخشد. برخی از این راهکارها عبارتند از: مسئولان نظام آموزش عالی باید تمام همت خود را مصروف پیاده کردن راهکارهای ذکر شده نمایند و با برنامه‌ریزی‌های کوتاه مدت و بلندمدت، زمینه را برای توجه به تحقیق و پژوهش مهیا سازند. توسعه پایدار در کشور بدون پژوهشگران شایسته و کارآمد و اندیشمند به اهداف خود نمی‌رسند. بنابراین، سرمایه‌گذاری، تدوین قوانین لازم در زمینه جذب و نگهداری پژوهشگران شایسته در نظام اداری از ضروری‌ترین اقدامات در جهت حرکت به سمت تحقق توسعه در کشور است.

زمانی منش و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان بررسی موانع فرهنگی تأثیرگذار بر عدم کاربست یافته‌های پژوهشی در آموزش و پرورش استان کهکلیویه و بویر احمد در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ انجام دادند و یافته‌ها حاکی از آن بود که از دیدگاه، مدیران مهمترین مانع، ضعیف بودن فرهنگ استفاده از یافته‌های پژوهشی در تصمیم‌گیری‌ها بوده است، در حالی که از دیدگاه دبیران ضعیف بودن فرهنگ پژوهش‌خواهی و پژوهش‌محوری مهمترین عوامل تأثیرگذار بر عدم کاربست یافته‌های پژوهشی بوده است. همچنین تفاوت معناداری بر اساس متغیر تعدیل‌کننده سابقه فعالیت پژوهشی در سطح ۰/۰۵ وجود نداشته، در حالی که تفاوت معناداری بر اساس متغیر تعدیل‌کننده میزان تحصیلات در سطح ۰/۰۵ وجود داشت.

همان‌طور که ملاحظه شد، عوامل مختلفی بر میزان استفاده از یافته‌های پژوهشی اثر می‌گذارد که شناسایی آنها و بررسی طیف تأثیرشان نیاز به تحقیق‌های گسترده و همه‌جانبه دارد؛ زیرا تنها زمانی می‌توان بازدهی سرمایه‌گذاری‌های پژوهشی را توجیه کرد که نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام شده، بنیاد و شالوده‌ی اصلاح، تغییر و بهبود امور قرار گیرد.

سؤالات پژوهش

- ۱) تا چه حد موانع ساختاری/مدیریتی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟
- ۲) تا چه حد موانع اقتصادی/مالی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟
- ۳) تا چه حد موانع فرهنگی/اجتماعی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟
- ۴) تا چه حد موانع ارتباطی/اطلاع‌رسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟
- ۵) تا چه حد موانع انگیزشی/انسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟
- ۶) رتبه هر یک از موانع در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی چگونه است؟

روش

هدف از انجام این پژوهش بررسی موانع کاربست یافته‌های پژوهش‌های تربیتی در سازمان نظام آموزشی از دیدگاه مدیران و معلمان آموزش و پرورش منطقه ۱۵ تهران در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ بود. روش پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه‌ی جمع‌آوری اطلاعات از جمله پژوهش‌های توصیفی-پیمایشی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مدیران، معاونان و معلمان منطقه ۱۵ تهران به تعداد ۲۱۹۷ نفر بود. نمونه آماری پژوهش (بر اساس جدول مورگان) ۳۵۶ نفر که شامل ۳۶ نفر مدیر، ۸۰ نفر معاون و ۲۴۰ نفر معلم (۲۱۸ زن و ۱۳۸ مرد) به روش تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها برای سنجش عدم کاربست یافته‌های پژوهشی از پرسشنامه ۴۰ گویه‌ای محقق ساخته مبتنی بر طیف پنج‌ارزشی لیکرت استفاده گردید. ضریب پایایی این پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ در قسمت مربوط به دبیران ۰/۹۲ و در قسمت مربوط به مدیران و معاونان ۰/۸۶ محاسبه شده است. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از دو سطح آمار توصیفی (نظیر میانگین، حداقل و حداکثر نمره، انحراف معیار) و آمار استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شد که در این میان از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید.

یافته‌ها

سؤال پژوهشی ۱. تا چه حد موانع ساختاری/مدیریتی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟

به منظور بررسی این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۱. رابطه بین موانع ساختاری/مدیریتی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی

Test Value=3		تفاوت		سطح	درجه	t	مؤلفه
فاصله اطمینان از تفاوت میانگین در سطح ۹۵٪		میانگین	معناداری	آزادی	۳۵۵	۲۱/۸۶۹	ساختاری/مدیریتی
بیشتر	کمتر						
۰/۸۳۴۹	۰/۶۹۷۱	۰/۷۶۶	۰/۰۰				

در جدول ۱ با توجه به فاصله اطمینان در سطح ۹۵٪ مقدار t بزرگتر از ۰/۶۹۷۱ و ۰/۸۳۴۹ بوده و از طرفی چون سطح معنی داری یعنی $Sig=0/000$ کمتر ۰/۰۵ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که مؤلفه ساختاری/مدیریتی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارد.

سؤال پژوهشی ۲. تا چه حد موانع اقتصادی/مالی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟

به منظور بررسی این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۲. رابطه بین موانع اقتصادی/مالی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی

Test Value=3		تفاوت		سطح	درجه	t	مؤلفه
فاصله اطمینان از تفاوت میانگین در سطح ۹۵٪		میانگین	معناداری	آزادی	۳۵۵	۲۵/۹۵۲	اقتصادی/مالی
بیشتر	کمتر						
۱/۲۰۷۲	۱/۰۳۷۱	۱/۱۱۲۱۹	۰/۰۰				

در جدول ۲ با توجه به فاصله اطمینان در سطح ۹۵٪ مقدار t بزرگتر از ۱/۰۳۷۱ و ۱/۲۰۷۲ بوده و از طرفی چون سطح معنی داری یعنی $Sig=0/000$ کمتر ۰/۰۵ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که مؤلفه اقتصادی/مالی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارد.

سؤال پژوهشی ۳. تا چه حد موانع فرهنگی/اجتماعی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟

به منظور بررسی این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۳. رابطه بین موانع فرهنگی/اجتماعی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی

Test Value=3						
مؤلفه	t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان از تفاوت میانگین در سطح ۹۵٪	درجه آزادی
فرهنگی/اجتماعی	۲۱/۴۱۷	۳۵۵	۰/۰۰	۰/۸۰۹۵۵	کمتر	بیشتر
					۰/۷۳۵۲	۰/۸۸۳۹

در جدول ۳ با توجه به فاصله اطمینان در سطح ۹۵٪ مقدار t بزرگتر از ۰/۷۳۵۲ و ۰/۸۸۳۹ بوده و از طرفی چون سطح معنی داری یعنی Sig=۰/۰۰۰ کمتر ۰/۰۵ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که مؤلفه فرهنگی/اجتماعی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارد.

سؤال پژوهشی ۴. تا چه حد موانع ارتباطی/اطلاع‌رسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟

به منظور بررسی این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۴. رابطه بین موانع ارتباطی/اطلاع‌رسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی

Test Value=3						
مؤلفه	t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان از تفاوت میانگین در سطح ۹۵٪	درجه آزادی
ارتباطی/اطلاع‌رسانی	۲۱/۰۵۸	۳۵۵	۰/۰۰	۰/۷۹۶۴۸	کمتر	بیشتر
					۰/۷۲۲۱	۰/۸۷۰۹

در جدول ۴ با توجه به فاصله اطمینان در سطح ۹۵٪ مقدار t بزرگتر از ۰/۷۲۲۱ و ۰/۸۷۰۹ بوده و از طرفی چون سطح معنی داری یعنی Sig=۰/۰۰۰ کمتر ۰/۰۵ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که مؤلفه ارتباطی/اطلاع‌رسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارد.

سؤال پژوهشی ۵. تا چه حد موانع انگیزشی/انسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارند؟

به منظور بررسی این سؤال از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۵. رابطه بین موانع انگیزشی/انسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی

Test Value=3						
مؤلفه	t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان از تفاوت میانگین در سطح ۹۵٪	درجه آزادی
انگیزشی/انسانی	۲۰/۱۲۰	۳۵۵	۰/۰۰	۰/۷۴۲۴۲	کمتر	بیشتر
					۰/۶۶۹۸	۰/۸۱۵۰

در جدول ۵ با توجه به فاصله اطمینان در سطح ۰/۹۵ مقدار t بزرگتر از ۰/۶۶۹۸ و ۰/۸۱۵۰ بوده و از طرفی چون سطح معنی داری یعنی $\text{Sig}=0/000$ کمتر ۰/۰۵ است، پس می توان نتیجه گرفت که مؤلفه انگیزشی/انسانی در عدم کاربست یافته های پژوهشی نقش دارد.

سؤال پژوهشی ۱. رتبه هر یک از موانع در عدم کاربست یافته های پژوهشی چگونه است؟ به منظور بررسی این سؤال از محاسبه میانگین استفاده گردید که نتایج آن به شرح ذیل می باشد:

جدول ۶. رتبه بندی موانع بر حسب میانگین

رتبه	متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
اول	اقتصادی/مالی	۴/۱۲	۰/۶۵۱
دوم	فرهنگی/اجتماعی	۳/۸۰	۰/۷۰۹
سوم	ارتباطی/اطلاع رسانی	۳/۷۹	۰/۶۱۲
چهارم	ساختاری/مدیریتی	۳/۷۸	۱/۱۱۷
پنجم	انگیزشی/انسانی	۳/۷۴	۰/۶۹۶
	کل	۳/۸۱	۱/۵۴۸۷۹

همان گونه که در جدول ۶ پیدا است، موانع اقتصادی/مالی با ۴/۱۲ بالاترین میانگین را دارد که رتبه اول، موانع فرهنگی/اجتماعی با میانگین ۳/۸۰ در جایگاه دوم، موانع ارتباطی/اطلاع رسانی با میانگین ۳/۷۹ در جایگاه سوم، موانع ساختاری/مدیریتی با میانگین ۳/۷۸ در جایگاه چهارم و موانع انگیزشی/انسانی با کمترین میانگین که برابر ۳/۷۴ است دارای پایین ترین رتبه و در جایگاه پنجم قرار دارد. همچنین میانگین کل در این پژوهش ۳/۸۱ می باشد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج این تحقیق منجر به شناسایی ۵ مانع کلی و رتبه دخالت هر یک از آنها در زمینه استفاده از یافته های پژوهشی شد. تجزیه ی هر مانع کلی به موانع جزئی، به این منظور صورت گرفته است که افراد مورد تحقیق در یک چارچوب یکسان و با ظرافت بیش تر به تعیین میزان دخالت هر عامل اقدام کنند. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که مؤلفه های اقتصادی/مالی، فرهنگی/اجتماعی، ارتباطی/اطلاع رسانی، ساختاری/مدیریتی و انگیزشی/انسانی در عدم کاربست یافته های پژوهشی نقش دارند.

نتیجه دیگر تحقیق نشان می دهد که مؤلفه اقتصادی/مالی در عدم کاربست یافته های پژوهشی نقش دارد که با یافته های تحقیق زمانی منش (۱۳۹۰) که یکی از عوامل مهم که مانع کاربست

یافته‌های پژوهشی می‌شود مشکلات اقتصادی/مالی است، همسو می‌باشد که بر اساس شواهد موجود در این تحقیق موانع اقتصادی/مالی یکی از مهمترین موانع و در رتبه نخست در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی قرار دارد ولی در تحقیق زمانی منش (۱۳۹۰) مهمترین نقش را مولفه فرهنگی/اجتماعی به خود اختصاص داده است که شاید یکی از دلایلی که می‌تواند موجد این تفاوت باشد این است که مشکلات و گرفتاری‌های مالی/اقتصادی و هزینه‌های زندگی در شهر بزرگی همچون تهران در مقایسه با شهرستان‌های کوچک استان کهگیلویه و بویر احمد در جایگاه مهمتری قرار دارد و از طرفی دیدگاه‌های متفاوت فرهنگی آنها نیز می‌تواند نقش بسزایی در این زمینه ایفا کند. اگرچه مشکلات مالی/اقتصادی برای انجام کارهای پژوهشی یکی از موانع مهم تلقی می‌شود اما با اقداماتی در این زمینه می‌توان گام‌های مؤثری برداشت. در این زمینه با افزایش اعتبارات لازم در آموزش و پرورش و بالا بردن حق‌الزحمه در کارهای تحقیقی و با افزایش سقف اعتبارات طرح‌های پژوهشی در آموزش و پرورش و می‌توان حرکت رو به جلویی انجام داد. درباره‌ی موانع مالی و مادی نیز باید گفت که طبعاً کاربرد یافته‌های پژوهشی مستلزم ایجاد تغییراتی در امور است که این تغییرات نیازمند منابع لازم، اعم از مالی، مادی و انسانی، است. البته هر تغییری لزوماً منابع بیشتری را نمی‌طلبد؛ بلکه بسیاری اوقات می‌توان با جا به جا کردن عوامل و شرایط و استفاده بهینه از منابع، به کیفیت و کمیت لازم دست یافت. اما با این حال باید اذعان کرد که انجام بسیاری تغییرات مستلزم در اختیار داشتن منابع کافی است.

دیگر نتیجه تحقیق حاکی از آن است که مولفه فرهنگی/اجتماعی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش داشته که با نتایج تحقیق زمانی منش (۱۳۹۰) که مهمترین مانع بر سر راه کاربست یافته‌های پژوهشی عامل فرهنگی/اجتماعی است و با یافته‌های پژوهشی پرویزیان (۱۳۷۹) که عدم فرهنگ پژوهشی یکی از معضلات پژوهش در حوزه آموزش و پرورش است و با یافته‌های پژوهشی آقازاده (۱۳۸۰) که به اصل رواج فرهنگ پژوهش خواهی و حقیقت‌یابی در میان تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان برای استفاده و بهره‌مندی از نتایج تحقیقات اشاره کرده همسو می‌باشد و دومین رتبه را در میان این عوامل به خود اختصاص داده است. در این زمینه می‌توان بیان کرد که با ایجاد باور به سودمندی پژوهش‌های انجام شده در سطوح بالای آموزش و پرورش و تبیین ابعاد و اهمیت پژوهش‌های آموزشی در همه سطوح آموزش و پرورش و رایج

کردن کاربست یافته‌های پژوهشی در تمام سطوح تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی و گسترش روحیه پژوهش محوری و می‌توان گام مؤثری برای از میان برداشتن این مانع برداشت. نتیجه دیگری که در این پژوهش می‌توان به آن اشاره کرد این است که مولفه ارتباطی/اطلاع‌رسانی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارد که باز هم با یافته‌های تحقیق زمانی منش (۱۳۹۰) همسو بوده و این عامل با اختلاف بسیار کمی نسبت به عامل فرهنگی/اجتماعی در جایگاه سوم قرار دارد. در این زمینه باید گفت انجام پژوهش‌های مبتنی بر مسائل آموزش و پرورش و با کیفیت بودن آنها یک بعد مسأله است و رساندن یافته‌های پژوهشی به اطلاع تصمیم‌گیران بعد دیگر آن است؛ زیرا هر قدر که پژوهش‌های مناسبی انجام شود، ولی نتایج آن به موقع و در زمان مناسب در اختیار تصمیم‌گیران قرار نگیرد کارساز نخواهد بود. در این مورد، علاوه بر نقش انکارناپذیر دسترسی به یافته‌های پژوهشی در استفاده از آنها، چگونگی ارائه گزارش‌های تحقیقاتی نیز بسیار مهم است؛ زیرا هر گزارشی نمی‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. به همین جهت، تهیه گزارش مناسب حال تصمیم‌گیران بسیار مهم است؛ به نحوی که نه با ارائه اطلاعات فنی، کم‌ارتباط و بیش از حد موجبات سردرگمی آنها فراهم گردد و نه این که با توجه به مشغله‌ی زیادی که دارند باعث گرفتن وقت آنان شود.

دیگر نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که مولفه ساختاری/مدیریتی در عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارد که موید یافته‌های زمانی منش (۱۳۹۰)، شبیانی (۱۳۷۳) و همکاران می‌باشد. از طرفی شواهد حاکی از آن است که این عامل چهارمین رتبه را با اختلاف ناچیزی با مولفه‌های دوم و سوم به خود اختصاص داده است. در این زمینه می‌توان با ایجاد تسهیلات در قوانین و مقررات مربوط به اجرای پژوهش و تدوین شیوه‌نامه کاربست یافته‌های پژوهشی و قدم مثبتی در برطرف کردن این مانع برداشته شود.

نتیجه دیگر تحقیق حاکی از آن است که بین مولفه انگیزشی/انسانی و عدم کاربست یافته‌های پژوهشی نقش دارد که این عامل پنجمین رتبه را در میان موانع شناسایی شده در این پژوهش به خود اختصاص داده است. از آنجایی که کاربست یافته‌های پژوهشی یکی از نیازهای ضروری در تمام سطوح آموزش و پرورش است، لذا برای برطرف کردن این مانع با ایجاد تغییر در نگرش معلمان و مدیران در همه سطوح و با اختصاص دادن بخشی از ساعات موظفی آنها به

فعالیت‌های پژوهشی (البته با نظارت و راهنمایی کارشناسان خبره در کارهای پژوهشی) و ایجاد روحیه کار گروهی و می‌توان گام مهمی برداشت. به‌عنوان نتیجه کلی این تحقیق می‌توان گفت طبق نظر افراد مورد تحقیق، کلیه عوامل احصا شده، در عدم بکارگیری یافته‌های پژوهشی در تصمیم‌گیری‌ها دخیل بوده‌اند. اما همان‌طور که در جدول ۷-۴ مشخص شده است، اهمیت موانع به ترتیب عبارت بودند از: ۱. اقتصادی/مالی ۲. فرهنگی/اجتماعی ۳. ارتباطی/اطلاع رسانی ۴. ساختاری/مدیریتی ۵. انگیزی/انسانی. این تفاوت در میزان اهمیت و حساسیت عوامل می‌تواند جهت برنامه‌ریزی‌ها را برای مواجهه با آنها تعیین کند. شایان ذکر است که اغلب یافته‌های این تحقیق بر نظرها و یافته‌های پژوهشی زمانی‌منش، مهرمحمدی، جانستون، صافی، آرمند، نجفی و ستاری، صحنه می‌گذارد.

منابع

- آرمند، اکبر؛ امامی‌اهری، مینو (۱۳۷۳)؛ "بررسی میزان استفاده از یافته‌های تحقیقاتی در برنامه‌ریزی‌های استان آذربایجان شرقی"، شورای تحقیقات آذربایجان شرقی، تبریز.
- آقازاده، احمد (۱۳۷۵)؛ "راه‌های فراهم کردن زمینه کاربست یافته‌های پژوهشی در آموزش و پرورش" گزارش نخستین سمینار ادواری پژوهش در آموزش و پرورش. تهران. پژوهشکده تعلیم و تربیت. بازارگان، عباس (۱۳۷۲)؛ "نقش اطلاع‌رسانی در پژوهش‌های آموزشی"، فصلنامه‌ی تعلیم و تربیت. شماره‌ی: ۳۴. تهران سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- بازرگان، عباس (۱۳۷۳)؛ "اقدام پژوهی و کاربرد آن در تعلیم و تربیت"، فصلنامه‌ی تعلیم و تربیت، شماره ۳۶-۳۵. تهران. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- جانستون، جیمز، ان (۱۳۷۳)؛ "روش‌هایی برای به کار بستن یافته‌های پژوهشی"، ترجمه‌ی محمود مهر محمدی، شورای تحقیقات وزارت آموزش و پرورش، تهران.
- حسن‌زاده، رمضان (۱۳۸۲)، "روش‌های تحقیق در علوم رفتاری" (راهنمای عملی تحقیق)، تهران: انتشارات ساوالان، .
- حسن‌زاده، رمضان (۱۳۸۲)؛ "بررسی موانع و عوامل کاربست یافته‌های پژوهشی توسط دستگاه‌های اجرایی"، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی، .
- دبیرخانه‌ی شورای پژوهشی علمی کشور (۱۳۸۲)؛ برنامه‌ی ملی تحقیقات کشور، ریاست جمهوری، عناوین پروژه‌های پیشنهادی و مصوب.
- زمانی‌منش، حامد (۱۳۹۰)؛ "بررسی موانع کاربست یافته‌های پژوهش‌های تربیتی در سازمان نظام آموزشی از دیدگاه مدیران استان کهکلوبه و بویر احمد. طرح پژوهشی.

- ساکبی، رضا (۱۳۸۵)؛ "آموزش مدیریت پژوهش در آموزش و پرورش گامی موثر برای بهبود فعالیت‌ها"، **پژوهش‌نامه آموزشی**، شماره ۶۲-۶۳، مرداد و شهریورماه.
- شیبانی، امیر (۱۳۷۳)؛ "نگرشی تاریخی به انجمن‌های علمی در ایران"، **فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی**، شماره ۶. تهران. شورای پژوهش‌های علمی کشور.
- علاقه‌بند، علی (۱۳۷۶)؛ "**جامعه‌شناسی آموزش و پرورش**"، تهران: انتشارات روان.
- متین، نعمت‌الله (۱۳۷۹)؛ "اعتبارات و ارتقای کیفیت پژوهش"، **فصلنامه پژوهش‌نامه آموزشی**، شماره ۲۳.
- متین، نعمت‌الله (۱۳۸۲)؛ "مدیریت و توسعه پژوهش"، **پژوهش‌نامه آموزشی**. شماره ۶۱، تیرماه.
- متین، نعمت‌الله (۱۳۸۵)؛ "بررسی میزان استفاده از یافته‌های پژوهشی در آموزش و پرورش"، **فصلنامه تعلیم و تربیت**، شماره ۸۸.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۷۰)؛ "جایگاه تحقیق در آموزش و پرورش" **فصلنامه تعلیم و تربیت**، سال هفتم، شماره ۱.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۷۰)؛ "**کاربست یافته‌های پژوهشی در آموزش و پرورش**" مجموعه سخنرانی‌ها. تهران. شورای تحقیقات وزارت آموزش و پرورش
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۷۶)؛ "پژوهش در آموزش و پرورش" **فصلنامه تعلیم و تربیت**، سال سیزدهم، شماره ۱.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۷۹)؛ "**جستارهای در پژوهش در قلمرو آموزش و پرورش**" تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- نامی، شمس (۱۳۷۷)؛ "موانع به کارگیری یافته‌های پژوهشی در تصمیم‌گیری‌های آموزشی"، **فصلنامه تعلیم و تربیت**، شماره ۵۳ ص: ۶۷.